

URSZULA DUDZIAK

OPINIE STUDENTÓW NAUK O RODZINIE NA TEMAT METOD PLANOWANIA RODZINY

FAMILY STUDIES STUDENTS' OPINIONS ON FAMILY PLANNING METHODS

A b s t r a c t. The transmission of life is associated with a particular responsibility, including, among other things, making the right choice of the method of family planning. Moral rules in the sphere of procreation are presented in documents of the Church, especially in the encyclical *Humanae Vitae*. Those texts present morally accepted methods of family planning as methods of recognising fertility and not counteracting it. Today, however, many secular and liberal sources promote using contraceptives. There is a need for advisers who can indicate the misconceptions of such a choice and help in accepting natural family planning as a lifestyle. The students of the John Paul II Catholic University of Lublin are educated within the scope of family sciences and have the family planning exercises in their curriculum. Before starting the course questionnaire surveys were conducted, and after finishing it, we have noticed favourable changes in the attitude towards the methods of family planning. In 2011, 93% of the student participating in the course confirmed that their attitude towards the methods of family planning had changed to more favourable one under the influence of the course exercises. After finishing the course in the academic year 2012/2013, the percentage of the students deeming use of contraceptives as morally unacceptable dropped from 43.4% to 19.2%, and the percentage of the students expressing the opposition to them grew from 55.3% to 80.8%. In accordance with John Paul II's appeal expressed in his Exhortation, *Familiaris Consortio*, there is a need for "wider, more definite and systematic effort leading to recognition, evaluation and use" (FC 35) of the methods of natural family planning.

Key words: methods of family planning, students, family sciences, moral norms, procreation.

Dr hab. URSZULA DUDZIAK, prof. KUL – Instytut Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14,
Lublin 20-950; e-mail: ududz@kul.pl

Do istoty człowieka, określanego mianem *Homo sapiens*, należy świadome podejmowanie swoich zachowań, ich planowanie i odpowiedzialność związana z ponoszeniem konsekwencji swego postępowania. Szczególnie istotne jest to w sferze prokreacji, ponieważ skutki podjętych decyzji dotyczą nie tylko jednostek je realizujących, lecz także dzieci, które w wyniku decyzji prokreacyjnych rodziców zostają powołane do życia. Związek zachowań seksualnych z odpowiedzialnością prokreacyjną nie zawsze pozostaje w wystarczającej spójności. Zjawisko aborcji i wynalezienie antykoncepcji oraz szerzenie metody zapłodnienia *in vitro* świadczą o tym, że zdolność prokreacyjna człowieka nie zyskuje należnego jej poszanowania i nie zawsze jest właściwie traktowana. Mimo istnienia jednoznacznego podziału na moralnie dopuszczalne i moralnie niedopuszczalne metody planowania rodziny, społeczeństwo katolickie wydaje się niedostatecznie zorientowane w tej kwestii i w zbyt małym zakresie realizuje te wskazania w konkretnej praktyce życia. Kierownicy duchowi dzielą się z doradcami rodzinnymi trudnościami małżonków doświadczanymi w kontekście porzucenia antykoncepcji i wdrożenia stosowania naturalnego planowania rodziny. Problemy z przyjęciem przez katechizowaną młodzież właściwych postaw w tej dziedzinie zgłaszają również katecheci. Trudności w kształtowaniu prawidłowych postaw prokreacyjnych pomnaża liberalne stanowisko wielu pracowników służby zdrowia, dziennikarzy i polityków zachęcających do antykoncepcji, a nawet środków poronnych mających niwelować skutki swobody seksualnej¹. W tej sytuacji zrozumiałe jest oczekiwanie kierowane pod adresem absolwentów nauk o rodzinie, zwłaszcza wydziałów teologii i katolickich uczelni, przyjsia z pomocą formacyjną w tym

¹ Rzecznik Komisji Europejskiej ds. zdrowia Enrico Brivio poinformował, że na podstawie rekomendacji wydanej 21 listopada 2014 r. przez Europejską Agencję do spraw Leków (EMA) Komisja Europejska w dniu 7 stycznia 2015 r. podjęła decyzję, że tabletki ellaOne, określane mianem „antykoncepcji awaryjnej” (gdy inna antykoncepcja zawiodła), przyjmowane do pięciu dni po stosunku, mogą być wydawane w krajach Unii Europejskiej bez recepty; <http://www.tvp.info/18366797/pigulka-dzien-po-bez-recepty-w-polsce-komisja-europejska-daje-zielone-swiatlo> (dostęp: 14.01.2015). Wiadomością dnia 14 stycznia 2015 r. stała się informacja, że polskie ministerstwo zdrowia podjęło decyzję zgodną z rekomendacjami Komisji Europejskiej o dopuszczeniu tabletki do wydawania bez recepty (http://www.se.pl/kobieta/dziecko/tabletki-po-stosunku-bez-recepty-w-polsce-ministerstwo-zdecydowalo_508680.html). Warto podkreślić, że nazwy „antykoncepcja po stosunku” bądź „antykoncepcja awaryjna” mogą wprowadzać w błąd. Tego typu środki powodujące poronienie są środkami poronnymi, a nie antykoncepcją, która zgodnie ze swą nazwą („anti” – przeciw, „conceptio” – poczęcie) przeciwdziała poczęciu, a nie urodzeniu się już poczętego dziecka. Mylące może być również powoływanie się na stanowisko agencji EMA, ponieważ środki antykoncepcyjne i poronne nie leczą, a płodność, ciąża, dziecko nie są chorobami.

zakresie. Do kształtowania postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa zachęcał Jan Paweł II. W adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* apelował o „szerszy, bardziej zdecydowany i systematyczny wysiłek idący w kierunku poznania, oceny i stosowania naturalnych metod regulacji płodności” (FC 35). Pojawiają się więc pytania: jak wygląda realizacja tego zadania w odniesieniu do studentów nauk o rodzinie mogących w przyszłości pełnić role nauczycieli i doradców formujących rodzicielskie postawy w społeczeństwie? Jakie są efekty zajęć przybliżających studentom rodzaje metod planowania rodziny? Czy widoczne są różnice w opiniach wyrażanych na ten temat przez studentów przed rozpoczęciem i na zakończenie tychże zajęć? Na co warto zwrócić uwagę w promocji moralnie dopuszczalnych metod planowania rodziny? Istotność odpowiedzi na powyższe pytania wiąże się odpowiedzialnością społeczną za fizyczne, psychiczne i duchowe zdrowie jednostek, za właściwe relacje małżeńskie, za przeciwdziałanie demograficznej zapaści społecznej i degradacji rodzin. Troska o kształtowanie odpowiedzialnego rodzicielstwa jest nieodzowna w staraniach o ocalenie godności człowieka jako kobiety-matki, mężczyzny-ojca oraz dziecka zależnego od dorosłych. Zorientowanie młodego człowieka w metodach rozpoznawania dni płodnych i niepłodnych w cyklu jest nieodzowną pomocą w respektowaniu norm moralnych w dziedzinie przekazywania ludzkiego życia. Pomoc ta stanowi wyraz dążeń mających na celu zachowanie ludzkiej moralności.

ZASADY MORALNE W DZIEDZINIE PROKREACJI

Stworzony na obraz i podobieństwo Boga, człowiek został pobłogosławiony darem płodności. Otrzymał też zadanie przekazywania życia². Jego pełnienie jest możliwe dzięki odmienności płciowej mężczyzny i kobiety, którzy przyjmują role męża i żony, ojca i matki. Realizacja zadań małżeńskich i rodzicielskich powinna być podejmowana w sposób odpowiedzialny. Regulują to zasady moralne, zapisane zwłaszcza w Katechizmie Kościoła katolickiego³ i niektórych encyklikach⁴. Troska o rodzinę, będącą najwłaściwszym

² Rdz 1, 27-28.

³ *Catechismo Della Chiesa Cattolica. Citta del Vaticano* (11 XI 1992). Tekst polski: Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań: Pallottinum 1994.

⁴ Główną z nich, w całości poświęconą tej tematyce, jest encyklika Pawła VI *Humanae vitae*. O zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego (25 VII 1968), AAS 60 (1968), s. 257-299 (dalej cyt. HV). Warto jednak wymienić również encykliki dwóch innych

miejszem rozwoju i wychowania człowieka, wymaga poszanowania znaku miłości małżeńskiej i wyrażania go jedynie w małżeństwie⁵. Wyklucza to zarówno współżycie przedmałżeńskie, jak i pozamałżeńskie, fałszujące prawdę o integralnej i odpowiedzialnej miłości dwojga⁶. Respektowanie tej normy chroni nie tylko fizyczne, psychiczne i duchowe zdrowie małżonków, ale jest także wyrazem odpowiedzialnej troski o dobro dzieci, którym rodzice przekazują dar życia. Wypełnieniem przyjętych zobowiązań, ale także zapewnieniem potomstwu stałego poczucia bezpieczeństwa i atmosfery miłości jest uznanie małżeństwa za nierozzerwalne i ochrona małżeństwa i rodziny przed wszelkimi próbami rozbicia. Rodzina tworzy i ma tworzyć właściwe warunki wszechstronnego rozwoju. Ma uczyć miłości poprzez jej konkretne doświadczenie, ma zapewnić pełną ochronę integralnego zdrowia osób ją stanowiących. Zadaniem rodziny jest ochrona przed czynnikami szkodliwymi dla duchowo-psychiczno-cieleśnej kondycji człowieka, takimi jak: grzech współżycia przed- i pozamałżeńskiego, rozwody, zabijanie poczętych dzieci i/lub ich laboratoryjna produkcja poprzez zapłodnienie *in vitro*, a także walka z płodnością poprzez antykoncepcję. Następstwem słusznego uznania płodności za wartość jest jej poszanowanie, a nie traktowanie manipulacyjne dewaluujące towarzyszącą miłość bądź eliminującą życie. Wyrazem miłości nie jest szkodenie drugiemu człowiekowi, bez względu na to, w jakiej sferze ludzkiego istnienia uzewnętrznia się tego negatywne konsekwencje.

Celem aktu małżeńskiego jest wyrażanie miłości i przekazywanie życia. Wyklucza się więc współżycie w relacjach jednopłciowych, współżycie z zastosowaniem środków ubezpłodniających, współżycie pozamałżeńskie, współżycie bez miłości. Nastawienie na przyjemność seksualną może pozbawić akt płciowy zarówno celu prokreacyjnego, jak i jednoczącego. Egoistyczna kon-

papieży: Piusa XI *Casti connubii*. O małżeństwie chrześcijańskim (31 XII 1930), AAS 22 (1930), s. 541-565, Jana Pawła II *Evangelium vitae*. O wartości i nienaruszalności życia ludzkiego (25 III 1995), AAS 87 (1995), s. 401-522. Zob. też JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Familiaris consortio*. O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym (22 XI 1981), AAS 74 (1982), s. 81-192 (dalej cyt. FC).

⁵ KKK 2350, 2390.

⁶ W. B. SKRZYDLEWSKI, *Etyka seksualna. Przemiany i perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo M 1999; W. B. SKRZYDLEWSKI, *Palące problemy seksualności*, Kraków: Wydawnictwo M 2003; W. B. SKRZYDLEWSKI, *Seks i etyka*, „W Drodze” 4(1976), nr 9, s. 73-86; W. B. SKRZYDLEWSKI, *Seks przedmałżeński – ma sens czy nie?*, Kraków: Wydawnictwo M 1999; W. B. SKRZYDLEWSKI, *Seks, wolność i miłość*, Kraków: Wydawnictwo M 2001; W. B. SKRZYDLEWSKI, *Chrześcijańska wizja miłości, małżeństwa i rodziny*, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982.

centracja na sobie niweluje miłość do drugiego. Rezygnacja z doskonalenia się w miłości wiąże się z utratą ochrony przed instrumentalnym traktowaniem człowieka. Zrozumienie tego, czym jest miłość, akt małżeński, odpowiedzialne rodzicielstwo, a także tego, które metody planowania rodziny są dopuszczalne, a które niedopuszczalne moralnie umożliwia lektura encykliki *Humanae vitae*. Pisząc o miłości małżeńskiej Paweł VI wskazuje, że swój początek czerpie ona z Boga-Miłości. Zwraca też uwagę na to, że małżeństwo

nie jest wyrokiem jakiegoś przypadku lub owocem ewolucji ślepych sił przyrody: Bóg-Stwórca ustanowił je mądrze i opatrnościowo w tym celu, aby urzeczywistnić w ludziach swój plan miłości. Dlatego małżonkowie poprzez wzajemne oddanie się sobie, im tylko właściwe i wyłączne, dążą do takiej wspólnoty osób, aby doskonalić się w niej wzajemnie, współpracować równocześnie z Bogiem w wydawaniu na świat i wychowywaniu nowych ludzi. Dla ochrzczonych zaś małżeństwo nabiera godności sakramentalnego znaku łaski, ponieważ wyraża związek Chrystusa z Kościołem⁷.

Miłość małżonków charakteryzuje to, że jest w pełni ludzka, czyli cechuje ją zarówno zmysłowość, jak i duchowość wzajemnej więzi. Kolejne cechy to wielkoduszność obdarowywania się wszystkim, wierność, wyłączność, szlachetność, pełnia zasług, zgodność z naturą małżeństwa i płodność. Poczęcie i zrodzenie potomstwa jest widocznym wyrazem tego, że miłość małżeńska „nie wyczerpuje się we wspólnocie małżonków, ale zmierza również ku swemu przedłużeniu i wzbudzeniu nowego życia”⁸. Celem współżycia seksualnego jest wyrażanie i umacnianie miłości małżonków oraz przekazywanie życia⁹. Dwojakie znaczenie stosunków małżeńskich to jedność małżonków i rodzicielstwo. Ta podwójna funkcja znaku jest nierozzerwalna¹⁰. Moralnie dopuszczalne jest podejmowanie przez małżonków współżycia zarówno w naturalnie danym okresie płodnym, jak i niepłodnym, zgodnie z aktualnymi planami prokreacyjnymi. Nie wolno natomiast samowolnie ingerować w płodność, umyślnie czyniąc akt niepłodnym. Nie wolno też odbierać życia poczętemu człowiekowi. Nauczanie zawarte w 14 numerze encykliki *Humanae vitae* jest jednoznaczne:

należy bezwarunkowo odrzucić – jako moralnie niedopuszczalny sposób ograniczania ilości potomstwa – bezpośrednie naruszanie rozpoczętego już procesu życia, a zwłaszcza bezpośrednie przerywanie ciąży, choćby dokonywane ze względów leczniczych. Podobnie

⁷ HV 8.

⁸ HV 9.

⁹ HV 11.

¹⁰ HV 12.

– jak to już Nauczycielski Urząd Kościoła wielokrotnie oświadczył – odrzucić należy bezpośrednio obezplodnienie czy to stałe, czy czasowe, zarówno mężczyzny, jak i kobiety. Odrzucić również należy wszelkie działania, które – bądź to w przewidywaniu zbliżenia małżeńskiego, bądź podczas jego spełniania czy w rozwoju jego naturalnych skutków – miałyby za cel uniemożliwienie poczęcia lub prowadziłyby do tego¹¹.

Płodność nie jest chorobą, jest darem, który należy chronić, a nie eliminować i zwalczać.

Rozpoznawanie płodności ma istotne znaczenie dla coraz głębszego pojmowania własnego organizmu, dla profilaktyki, diagnozy i leczenia ewentualnych zaburzeń, dla uporządkowanych i odpowiedzialnych relacji seksualnych, dla troski o zdrowie dziecka, które ma się w przyszłości począć i urodzić. Należyte poznanie zadań mężczyzny i kobiety w dziedzinie odpowiedzialnego rodzicielstwa jest wymogiem stawianym przez autentyczną małżeńską miłość. Realizacja postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa wymaga poznania i poszanowania biologicznych funkcji związanych z prokreacją, decydowania w danym okresie czasu o zaspokojeniu bądź niezaspokojeniu popędów i namiętności, związania decyzji prokreacyjnych z wielkodusznością i roztropnym namysłem, biorącym pod uwagę warunki fizyczne, psychiczne, ekonomiczne i społeczne. Odpowiedzialne rodzicielstwo – uwzględniające przygotowanie do roli matki i ojca – to wyraz prawego sumienia osób uznających Boga za Boga, uznanie swych obowiązków wobec Niego, samych siebie, rodziny i społeczeństwa oraz dostosowanie swego postępowania do planu Boga Stwórcy (HV 10). W encyklice *Humanae vitae* wymienione są nie tylko poważne następstwa sztucznej kontroli urodzeń, ale także uzasadniona zostaje moralna dopuszczalność korzystania przez małżonków z okresów niepłodności. Występowanie dni płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety to naturalna fizjologia płodności, uwarunkowana działaniem hormonów. Uzasadnione jest ją poznać i zgodnie z nią żyć. Bezpodstawne jest natomiast jej niszczenie, wprowadzające nieład moralny we współżycie seksualne.

Jeśli więc istnieją słuszne powody dla wprowadzenia przerw między kolejnymi urodzeniami dzieci, wynikające bądź z warunków fizycznych czy psychicznych małżonków, bądź z okoliczności zewnętrznych, Kościół naucza, że wolno wówczas małżonkom uwzględnić naturalną cykliczność właściwą funkcjom rozrodczym i podejmować stosunki małżeńskie tylko w okresach niepłodności, regulując w ten sposób ilość poczęć, bez łamania zasad moralnych¹².

¹¹ HV 14.

¹² HV 16.

Propagowany hedonizm, konsumpcjonizm i liberalizm wiążą się z coraz wyraźniejszą promocją antykoncepcji, mającej eliminować poczęcie dziecka będące następstwem niekontrolowanej swobody seksualnej. Niechęć do ascezy, nieodzwonej w przypadku naturalnego planowania rodziny, wymagającego okresów powściągliwości seksualnej, przekonanie do nieskuteczności metod rozpoznawania płodności i niewiedza – to główne przyczyny sięgania po moralnie niedopuszczalne środki kontroli poczęć i urodzeń. Uczenie metod planowania rodziny i kształtowanie właściwych postaw w tej dziedzinie wydaje się współcześnie coraz widoczniejszą potrzebą społeczną. Warto w związku z tym wskazać na początki podjęcia kształcenia w tym zakresie i ich kontynuację.

UCZENIE METOD ROZPOZNAWANIA PŁODNOŚCI

Odkrycie roli ciała żółtego, pojawiającego się na około dwa tygodnie przed mającą nadejść miesiączką, umożliwiło pierwsze próby wyznaczania dni płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety. Dokonywano tego na podstawie obliczeń uwzględniających długości cykli z ostatniego roku¹³. Wydatnym postępem było opracowanie nowych metod, opartych na obserwacji wskaźników płodności, takich jak śluz szyjkowy, podstawowa ciepłota ciała, zmiany zachodzące w szyjce macicy. Metody te nazywano: metodą termiczną, objawową, objawowo-termiczną lub – w odniesieniu do nazwisk twórców – metodą Billingsa, metodą Teresy Kramarek, Kipplejów, Rötzera albo – opracowaną przez Annę Flynn i Johna Kellego – metodą wielowskaźnikową podwójnego sprawdzenia MULTIPLE-INDEX. Pierwszą poradnię małżeńsko-rodzinną oferującą nie środki antykoncepcyjne, lecz pomoc w zakresie rozpoznawania płodności założył w 1947 r. w Warszawie, przy ul. Złotej 100, Walenty Majdański¹⁴. Zaangażowanie Teresy Strzembosz, stanowiące odpowiedź Ko-

¹³ Była to kalkulatoryjna metoda Ogino-Knausa, będąca wielkim osiągnięciem lat 30. XX wieku.

¹⁴ Informacje na ten temat pozyskano od dr. Stanisława Majdańskiego, emerytowanego pracownika naukowego KUL, który jest synem Walentego Majdańskiego. Działalności promującej ochronę życia od poczęcia i postawę odpowiedzialnego rodzicielstwa poświęcony został również artykuł D. Bazyluk i D. Krawczyk pt. *Walenty Majdański – gigant ducha*, http://www.isnr.uksw.edu.pl/hist/w_majd.htm (dostęp: 20.02.2011), aktualny przedruk zob. http://www.katolickie.media.pl/index.php?option=com_content&view=article&catid=39%253Amateriay-nadesane&id=138%253Awalenty-majdaski-gigant-ducha&Itemid=56 (dostęp: 27.01.2015).

ścioła na ustawę sejmową z 27 IV 1956 r., dopuszczającą przerywanie ciąży z przyczyn prawnych, lekarskich i społecznych, wyraziło się w organizacji szkoleń na temat naturalnej regulacji poczęć¹⁵. Przyczyniło się również w połowie lat sześćdziesiątych XX w. do wyłonienia z Duszpasterstwa Służby Zdrowia – Duszpasterstwa Rodzin¹⁶ oraz przygotowania do pracy doradców życia rodzinnego i edukacji narzeczonych w ramach bezpośredniego przygotowania do małżeństwa.

Dzięki inicjatywie ówczesnego krajowego duszpasterza rodzin, lekarza i teologa zarazem – ks. dr. Kazimierza Kurka – i jego współpracy z lekarzami z Birmingham polscy nauczyciele naturalnego planowania rodziny od 1988 r. mogli legitymować się międzynarodowej ważności certyfikatami uprawniającymi do nauczania metody symptotermalnej. Reaktywacja zlikwidowanego przez władze socjalistyczne Towarzystwa Odpowiedzialnego Rodzicielstwa oraz powstające kolejno stowarzyszenia stały się nowym miejscem uczenia poszczególnych metod naturalnego planowania rodziny. Podjęto również próby kształcenia w tym zakresie studentów podczas kursów i fakultatywnych zajęć.

Gdy w 1999 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim utworzono nowy kierunek – nauki o rodzinie, w jego programie – staraniem ks. dr. Antoniego Tomkiewicza, dr Urszuli Dudziak i studentów wykazujących znaczne zainteresowanie tą tematyką – zamieszczono 60 godzin ćwiczeń z metod planowania rodziny. Ich realizacja rozpoczęła się na IV roku studiów, czyli w roku akademickim 2002/2003. Przez pierwszy rok były to zajęcia fakultatywne, jednak ze względu na zainteresowanie niemal wszystkich studentów i poparcie ówczesnego przewodniczącego Krajowej Rady ds. Rodziny – ks. bp. dr. Stanisława Stefanka, uznającego, że bez tej wiedzy nie można dopuścić studentów do odbywania praktyk wśród narzeczonych – zajęcia z metod planowania rodziny stały się obowiązkowe. Za cel tych zajęć uznano:

[...] przedstawienie znanych metod planowania rodziny i różnic między nimi. Zorientowanie słuchaczy w teoretycznych podstawach metod rozpoznawania płodności. Nauczenie

¹⁵ Zob. E. SUJAK, *Charyzmat zaangażowania. Życie Teresy Strzembosz*, Warszawa: IW PAX 1988; U. DUDZIAK, *Miłość, małżeństwo i co dalej?*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2001; B. PERZANOWSKA, *Teresa Strzembosz i jej dzieło poradnictwa rodzinnego w Polsce*, Łomianki: Fundacja „Pomoc Rodzinie” 2010.

¹⁶ R. KAMIŃSKI, *Troska Duszpasterstwa Rodzin o małżeństwo i rodzinę*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57) (2010), s. 14.

rozpoznawania dni płodnych i niepłodnych w cyklu poprzez prawidłową interpretację wskaźników oraz przedstawienie stowarzyszeń kształcących w tym zakresie¹⁷.

Wśród przedstawianych w ramach ćwiczeń zagadnień uwzględniono: podziały i rodzaje metod planowania rodziny; różnice między metodami; historię metod planowania rodziny; anatomię układu płciowego; fizjologię płodności i jej neurohormonalne uwarunkowania; rozpoznawanie dni płodnych i niepłodnych w cyklu na podstawie interpretacji zaobserwowanych objawów płodności; technologie wspomagające rozpoznawanie płodności; sposoby i miejsca uczenia metod rozpoznawania płodności. Rezultatami odbytych ćwiczeń miały być u studentów planowane osiągnięcia w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw. Oczekiwano, że student po skończonych zajęciach będzie umiał: definiować podstawowe pojęcia związane z planowaniem rodziny; rozpoznać dni płodne i niepłodne w cyklu; porównać metody rozpoznawania płodności z antykoncepcją i działaniem środków poronnych; sporządzać wykresy zgodnie ze wskazaniem metody wielowskaźnikowej; interpretować karty cyklu, wyznaczając dni płodne i niepłodne; zaprezentować innym swoją wiedzę z zakresu metod planowania rodziny. Spodziewano się również, że po odbytych zajęciach student będzie ujawniać postawę wrażliwości na skutki stosowania różnych rodzajów metod planowania rodziny i ich wpływ na fizyczne, psychiczne i duchowe zdrowie człowieka; będzie troszczył się o zgodność postępowania z normami regulującymi zachowania prokreacyjne i wyrażał otwartość wobec osób poszukujących konsultacji z zakresu metod planowania rodziny¹⁸.

W ramach utworzonej 1 października 2010 r. Katedry Psychofizjologii Małżeństwa i Rodziny podjęto prace naukowo-badawcze uwzględniające zagadnienia związane z metodami planowania rodziny. Sondaż diagnostyczny przeprowadzono także wśród studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II na kierunku nauki o rodzinie. Wybór grupy badawczej uzasadniał fakt, że ten kierunek studiów – jako jedyny na KUL – miał w swym programie 60 godzin ćwiczeń poświęconych metodom planowania rodziny. Od studentów interdyscyplinarnego kierunku, jakim są nauki o rodzinie, obecne w programie studiów na katolickim uniwersytecie, w którego nazwę wpisane jest imię papieża odpowiedzialnego rodzicielstwa, kierunku nale-

¹⁷ U. DUDZIAK, A. DUDZIAK-KACZYŃSKA, *Przekazywanie wiedzy na temat metod rozpoznawania płodności w świetle doświadczeń z Polski*, „Życie i Płodność” 2011, nr 3, s. 49-57.

¹⁸ Tamże.

żącego do Wydziału Teologii, uznanego w rankingu polskich uczelni Perspektywy 2014 za najlepszy w Polsce¹⁹, oczekuje się postaw zgodnych z normami moralnymi regulującymi życie małżeńskie i rodzinne. Pojawia się pytanie, czy tak jest rzeczywiście? Czy wyrażane przez studentów stanowisko wobec dopuszczalnych i niedopuszczalnych moralnie metod planowania rodziny jest na podobnym poziomie w kolejnych latach czy ulega istotnym zmianom? Czy poglądy dotyczące regulacji poczęć ulegają zmianom pod wpływem odbywanych zajęć, zwłaszcza ćwiczeń z metod planowania rodziny? Odpowiedzi na te pytania szukano w przeprowadzanych kilku seriach ankiet.

ANKIETY STUDENTÓW I ICH WYNIKI

W badaniu ankietowym, zrealizowanym w marcu 2011 r., chodziło o pozyskanie od studentów nauk o rodzinie opinii na temat różnych rodzajów metod, stosowanych w celu planowania dzietności rodziny. Próbowano też na podstawie samooceny badanych określić ewentualne zmiany tych opinii, występujące w przeciągu kilku miesięcy zajęć poświęconych tej tematyce. Zamierzano również odnotować stanowisko studentów wobec przydatności ćwiczeń, w których uczestniczą. Prośbę o wypełnianie ankiety w opracowaniu Urszuli Dudziak skierowano do 30 studentów II roku, którzy zaliczyli ćwiczenia z metod planowania rodziny w pierwszym semestrze i kontynuowali kształcenie się w tym zakresie w semestrze drugim.

Po przeliczeniu wyników ankiet okazało się, że w ocenie respondentów nastawienie wobec naturalnego planowania rodziny u 93% studentów uległo zmianie na bardziej pozytywne, a u 7% – już wcześniej aprobujących metody rozpoznawania płodności – pozostało takie samo. Na przyrost posiadanej wiedzy wskazali wszyscy badani.

Nastawienie wobec stosowania niedopuszczalnych moralnie oraz szkodliwych dla zdrowia i życia środków antykoncepcyjnych i poronnych zmieniło się na bardziej krytyczne u 60% studentów. W ankietach napisali oni, że wcześniej nie znali niekorzystnych skutków stosowania tychże środków. U 37% nastawienie wobec antykoncepcji nie uległo zmianie. Natomiast jedna osoba aprobująca przedmałżeńskie, przygodne kontakty seksualne zmieniła swe nastawienie do stosowania środków antykoncepcyjnych na bardziej pozy-

¹⁹ http://www.kul.pl/teologia-kul-najlepsza-w-polsce,art_44546.html (dostęp: 30.01.2015).

tywne. Uświadomiła sobie, że w przypadku braku stosowania środków kontroli urodzeń istnieje możliwość nieoczekiwanego poczęcia dziecka. Odnosząc się do metod naturalnego planowania rodziny stwierdziła, że „wymagają cierpliwości i wytrwałości”. Tego typu zmiana, mimo że dotyczy jednej respondentki, wymaga szerszego komentarza. Jest zrozumiałe, że przypadkowe, okazjonalnie podejmowane współżycie nie sprzyja refleksji nad tym, czy w danym dniu występuje faza płodna, czy niepłodna. Jest również mało prawdopodobne, że osoba ceniąca wyżej przyjemność seksualną niż respektowanie norm moralnych, postępująca wbrew zaleceniom normatywnym, a także bagatelizująca aspekt zdrowotny, zaangażuje się w obserwację objawów płodności i – nie planując poczęcia dziecka – zrezygnuje ze współżycia w fazie płodnej. Należy też podkreślić, że naturalne planowanie rodziny nie zwalnia ze stosowania norm moralnych, które nie dopuszczają podejmowania współżycia seksualnego poza małżeństwem, niezależnie od fazy cyklu. Czystość przedmałżeńska wiąże się z zakazem aktywności seksualnej zarówno w okresie płodnym, jak i niepłodnym. Treści te powinny być jasno przekazywane w ramach chrześcijańskiej formacji moralnej młodego człowieka. W kształceniu studentów nauk o rodzinie nieodzowne jest, by zagadnienia z teologii moralnej, etyki i bioetyki poprzedzały lub przynajmniej współtowarzyszyły nauczaniu metod planowania rodziny. Wiedza z tego zakresu nie powinna ograniczać się do techniki interpretacji objawów płodności. Konieczne jest, by jej fundamentem były ugruntowane zasady moralne i zdolność rozróżniania poszczególnych metod planowania rodziny z uwzględnieniem mechanizmu ich działania i skutków dla organizmu człowieka. Potrzebne jest wdrożenie konkretnego stylu życia, związanego z podjęciem odpowiedzialności za seksualność, płodność, małżeństwo i rodzicielstwo.

Dla naturalnego planowania rodziny konieczne jest uznanie, że jego fundament stanowi „wychowanie do czystości i wychowanie do miłości oraz formacja do odpowiedzialności seksualnej i prokreacyjnej”²⁰. Katolicki Uniwersytet Lubelski, od lat postrzegany jako uczelnia kształcąca inteligencję katolicką, winien sprostać oczekiwaniom społecznym odnośnie do jednoznacznego i integralnego przekazywania wiedzy, uwzględniającego aspekty ciała i ducha. Pracownicy tej uczelni powinni mieć nie tylko określone informacje, ale także formację uwzględniającą aspekt moralny. Takie osoby powinny prowadzić zajęcia dydaktyczne z metod planowania rodziny na kierunkach, któ-

²⁰ Tamże.

rych absolwenci współpracują z zainteresowaną tym zagadnieniem młodzieżą. Zadaniem dydaktycznym jest bowiem nie tylko wyjaśnienie studentom techniki interpretacji objawów płodności, nie tylko podanie neurohormonalnych uwarunkowań fizjologii płodności, lecz także rozróżnienie poszczególnych metod planowania dzietności w rodzinie i pomoc w uzasadnionym medycznie, psychologicznie, ekologicznie, ekonomicznie, społecznie, etycznie i teologicznomoralnie wyborze najwłaściwszej z nich. Absolwenci nauk o rodzinie, powołani do udzielania konkretnych porad prekoncepcyjnych i prenatalnych, powinni mieć określoną wiedzę w zakresie fizjologii płodności, a także ugruntowaną postawę wobec moralności seksualnej i prokreacyjnej. Powołani do udzielenia pomocy w podejmowaniu właściwych moralnie decyzji, są zobowiązani do wyrażania jednoznacznego stanowiska i pogłębiania jego argumentacji moralnej. Chcąc przekazać określoną wiedzę innym, sami powinni ją posiadać, poszerzać i doskonalić. Powinni też przeznaczyć wystarczającą liczbę godzin dydaktycznych na przedstawienie wieloaspektowych podstaw teoretycznych i ich wykorzystanie w praktycznej umiejętności rozpoznawania dni płodnych i niepłodnych, a także ich przyszłego zastosowania. Zajęć z metod planowania rodziny nie powinno zabraknąć w programach teologii, psychologii, pedagogiki i kierunków nauczycielskich.

O potrzebie tychże zajęć przekonują wypowiedzi studentów nauk o rodzinie, którzy – mimo szczególnego zainteresowania tematyką rodzinną – rozpoczynali studia z niewielką wiedzą na temat planowania rodziny bądź nawet nie mieli tej wiedzy wcale:

Przed zajęciami wiedza na temat NPR była praktycznie zerowa, o antykoncepcji wiedziałam tyle, co wyczytałam w „brukowych gazetach” bądź w Internecie. Teraz sama mówię wiele rzeczy koleżankom i je uświadamiam.

Przed rozpoczęciem ćwiczeń byłam sceptycznie nastawiona do naturalnego planowania rodziny, myślałam, że jest to metoda mało skuteczna. Po I semestrze okazało się, że jest to metoda skuteczna, jak również nie przynosi negatywnych skutków, a do tego wzmacnia miłość małżeńską.

Gdyby nie te zajęcia, raczej nie wiedziałabym tyle o NPR, bo wszędzie naokoło lansuje się tylko antykoncepcję. Mówi się o niej bardzo dużo nie wspominając, że przynosi ona pewne szkody. Teraz na pewno (po ślubie) będę używała NPR i polecała je innym z czystym sumieniem.

Przed zajęciami byłam przychylnie nastawiona do antykoncepcji, ze względu na to, że była ona promowana w mediach, jako coś zdrowego i naturalnego, nie było informacji o jej niebezpiecznych skutkach, przez co sprawiała wrażenie właściwej. Nie rozumiałam nawet, co dokładnie znaczy pojęcie „antykoncepcja”. Teraz moje nastawienie się zmieniło. Nie uważam środków antykoncepcyjnych za coś normalnego, wręcz przeciwnie – wydaje mi się, że są złe. NPR pozwoliło mi na lepsze poznanie swojej fizjologii. NPR powinno być bardziej promowane, gdyż mało jest o tym w mediach i ludzie mogą nie wiedzieć.

Praktyczną stroną ćwiczeń z naturalnego planowania rodziny, kształtującą wartościowe odniesienia międzyludzkie, ujawniają wypowiedzi:

Wzrosła we mnie świadomość wartości każdej ludzkiej istoty. Zajęcia te wzbudziły we mnie pragnienie służenia życiu i godności ludzkiej.

Widzę, że NPR to nie przeszkoda, lecz pomoc w tym, by żyć zgodnie z własnym sumieniem, naturą, religią.

Mam bardziej właściwy stosunek do miłości i seksu, szacunek dla godności mężczyzny i kobiety, których nie można traktować jak „maszyny” do zaspokajania swoich potrzeb seksualnych.

NPR bardzo mi się podoba, ponieważ kobieta poznaje działanie (biologiczne) swego organizmu, wie więcej o sobie (o funkcjach swego organizmu).

Posiadana wiedza, dostrzeżenie jej wyraźnego przyrostu oraz pozytywna ocena przyswojonych treści stanowią właściwą bazę do ich praktycznego stosowania. Wypowiedzi studentek, świadczące o zmianie nastawienia wobec metod naturalnego planowania rodziny, dowodzą, że odbyte zajęcia przyniosły pozytywny rezultat nie tylko w pozyskaniu i pogłębieniu wiedzy, lecz także w kształtowaniu postaw. Takie odniesienia do przyswojonych treści należy uznać za przydatne w dalszym nabywaniu umiejętności rozpoznawania dni płodnych i niepłodnych w cyklu i ich właściwym zastosowaniu w przyszłości.

Kolejne badanie opinii studentów kierunku nauki o rodzinie w KUL z zastosowaniem poszerzonej wersji ankiety przeprowadzono w roku akademickim 2012/2013. Składało się ono z dwóch etapów: pierwszy – w październiku 2012 r., przed rozpoczęciem zajęć z metod planowania rodziny, drugi – w czerwcu 2013 r., po odbyciu 60 godzin ćwiczeń z tego przedmiotu. Liczba osób uczestniczących w badaniu wynosiła 76 w pierwszym etapie i 73 w drugim. Analizę uzyskanych wyników przeprowadzono na seminarium z psychofizjologicznych podstaw małżeństwa i rodziny. Szczegółowe rezultaty badań włączono do szerszej zakresowo pracy magisterskiej, której autorką jest absolwentka kierunku nauki o rodzinie, Monika Sacharuk²¹.

Zestawienie wyników uzyskanych w badaniach w I i II turze pozwoliło stwierdzić, że przyrost wiedzy po odbyciu zajęć z metod planowania rodziny odnotowało u siebie 93% respondentów, z czego 61% uznało, iż jest ona dużo większa, a 32% określiło, że większa niż przed zajęciami. Z porównania wyrażonej przez studentów subiektywnej oceny umiejętności obserwowania i interpretowania wskaźników płodności wynika, że grupa osób oceniających

²¹ M. SACHARUK, *Czystość przedmałżeńska i planowanie rodziny w opinii studentów nauk o rodzinie*, mps pracy magisterskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2014.

tę umiejętność przed zajęciami jako dostateczną (27,6%) po odbyciu zajęć zmniejszyła się do 8,2%. Liczba oceniających swą umiejętność z zakresu rozpoznawania płodności jako bardzo dobrą przed zajęciami (22,4%) zwiększyła się do 45% po zajęciach. Studenci, którzy po skończonych ćwiczeniach ocenili nabyte na nich umiejętności jako dobre, bardzo dobre i celujące, stanowili łącznie 87% uczestniczących w zajęciach. Procent studentów, twierdzących przed zajęciami, że nie mają żadnej wiedzy na temat obserwowania i interpretowania wskaźników płodności, po zajęciach spadł do zera.

Stanowiąca 43% grupa studentów opowiadających się przed zajęciami za stosowaniem środków antykoncepcyjnych zmniejszyła się po zajęciach o 24%. Natomiast grupa przeciwna moralnie niedopuszczalnej antykoncepcji zwiększyła się po zajęciach z 55 do 80,8%. Uzyskanie wiedzy na temat mechanizmu działania i skutków stosowania środków antykoncepcyjnych oraz nabywanie umiejętności rozpoznawania dni płodnych i niepłodnych w cyklu miesięczkowym kobiety na podstawie obserwacji fizjologicznych objawów jej płodności przyczyniło się do zmiany opinii studentów na temat antykoncepcji, czyniąc ich poglądy bliższymi moralnej nauce Kościoła. Poniższy rysunek ukazuje zmiany w opiniach na temat antykoncepcji w grupie studentów rozpoczynających i kończących dwusemestralne zajęcia z metod planowania rodziny w latach 2012/2013²².

Rys. 1. Porównanie stanowiska studentów rozpoczynających i kończących zajęcia z metod planowania rodziny wobec stosowania antykoncepcji

²² Tamże, s. 64.

Osobom uczestniczącym w sondażu diagnostycznym dano możliwość nie tylko zakreślania wybranych stwierdzeń, lecz także napisania swobodnych wypowiedzi oceniających rezultaty odbytych zajęć i wyrażających poglądy na temat metod planowania rodziny. Studentki uznały, że:

- Zajęcia dały mi wiedzę, jak rozpoznawać swoją płodność i wzbudziły pragnienie założenia szczęśliwej, chrześcijańskiej rodziny (A. 40).
- Dały mi wiele przydatnej wiedzy, której nie udałoby mi się zdobyć bez tych zajęć (A. 42).
- Nauczyłam się rozpoznawać dni płodne i niepłodne w cyklu nie tylko w teorii, ale i w praktyce – obserwuję je u siebie i umiem je interpretować (A. 31).
- Nauczyłam się rozpoznawać swój rytm płodności (A. 34).
- Obalone zostały mity na temat antykoncepcji, już na 100% wiem, że jest to zła i szkodliwa dla zdrowia metoda i potrafię to argumentować w rozmowie z rówieśnikami (A. 38).
- Uczestniczenie w tych zajęciach otworzyło mi oczy na temat antykoncepcji i aborcji (A. 44).
- Poszerzyło bardzo moją wiedzę. Cieszę się, że są takie zajęcia (A. 8).
- Dużo wiedzy praktycznej, chęć dzielenia się to wiedzą z innymi parami (A. 50).
- Spojrzałam z innej strony na małżeństwo, lepiej poznałam wartość płodności, macierzyństwa i sferę seksualną kobiety i mężczyzny (A. 28).
- Zajęcia te bardzo uwrażliwiają sumienie, wyczułają na pułapki tego świata, w sposób logiczny i spójny kładą fundament pod budowanie rodziny i cywilizacji miłości (A. 41).

Medialna reklama stosowania środków antykoncepcyjnych, rozporządzenie skłaniające aptekarzy do wydawania bez recepty tabletek o działaniu poronnym, powracające usiłowania legalizacji aborcji na żądanie, próby narzucenia laicko-permisywnej edukacji seksualnej, promującej pozamałżeńskie współżycie „zabezpieczone” farmakologiczną i mechaniczną kontrolą urodzeń, zachęcające do stosowania antykoncepcji publikacje adresowane do dzieci i młodzieży²³ oraz ujawniony w liceach

²³ E. SZEWERNAK-MILEWSKA, *Internetowa promocja antykoncepcji*, „Puls Medycyny”, 2004-04-19, <http://pulsmedycyny.pl/2578543,98739,internetowa-promocja-antykoncepcji> (dostęp: 30-01-2015); L. MADARAS, *Co się dzieje z moim ciałem? Książka dla chłopców*, tłum. M. Nagórska, Warszawa: Wydawnictwo „W.A.B.” 1997; L. MADARAS, *Co się dzieje z moim ciałem? Książka dla dziewcząt*, tłum. G. Bogucka-Różiewicz, T. Różiewicz, Warszawa: Wydawnictwo W.A.B. 1994; E. FENWICK, R. WALKER, *Miłość, młodość, seks*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Profi 1996; S. SCHWABENTHAN, V. WEINERT, *Dziewczęta. Poradnik dla nastolatek*, Wrocław: Wydawnictwo Metrum 1994; R. WESTHEIMER, N. KRAWETZ, *Pierwsza miłość. Przewodnik seksualny dla młodzieży*, Kraków 1997; G. TORDJMAN, J. COHEN, J. KAHN-NATHAN, CH. VERDOUX, *Encyklopedia wychowania seksualnego dla nastolatków*, Warszawa: Wydawnictwo „BGW” 1991; Francuskie Stowarzyszenie na Rzecz Planowania Rodziny, *Seks? Ojej, co to jest?*, [b.m.w.] 1992; J. MÜLLER, *Nareszcie wszystko jasne!: to, co chcielibyście wiedzieć o seksie, ale wstydzicie się zapytać*, tłum. B. Parys, Warszawa: Wydawnictwo Muza 1994; *Zapobieganie HIV/AIDS i chorobom przenoszonym drogą płciową. Edukacja młodzieży szkolnej. Propozycje tematyczne dla twórców programów edukacyjnych. Podręcznik dla*

niski poziom akceptacji moralnego zakazu używania środków antykoncepcyjnych²⁴ to sytuacja, wobec której nie wolno pozostać obojętnym. Życie osobiste przyszłych absolwentów nauk o rodzinie, składanie chrześcijańskiego świadectwa, uwzględniające moralność seksualną i prokreacyjną, troska o zdrowie własne i przyszłych pokoleń oraz zaangażowanie zawodowe wymagają, by przekazywanie wiedzy na temat planowania rodziny było traktowane priorytetowo. Wprowadzone w Instytucie Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej zmiany programowe, zmniejszające liczbę zajęć z metod planowania rodziny z 60 godzin w wymiarze rocznym do 30, oraz likwidacja Katedry Psychofizjologii Małżeństwa i Rodziny promującej postawę odpowiedzialnego rodzicielstwa wydają się mieć kierunek odwrotny. Kontynuacja dotychczasowych badań opinii studentów na temat planowania rodziny, wyrażanych przed rozpoczęciem i po zakończeniu przedmiotowych ćwiczeń, pomoże rejestrować zachodzące zmiany.

WSKAZANIA PASTORALNE

Uznając, że „[...] małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości”²⁵, należy przyjąć, iż wszelkie starania mające na celu odpowiedzialność za ich przyszły kształt są głęboko uzasadnione i potrzebne. Dotyczy to także formowania postaw, poszerzania wiedzy i kształtowania umiejętności studentów nauk o rodzinie, którzy podejmą nie tylko osobiste zaangażowanie w realizację powołania małżeńskiego i rodzicielskiego, lecz także profesjonalne oddziaływanie w tym zakresie. Tematyka postaw wobec planowania rodziny powinna znaleźć swe odzwierciedlenie w częstszych publikacjach, kazaniach, spotkaniach

nauczycieli, Warszawa: Krajowe Centrum ds. AIDS 2005; POŁUDNIEWSKI G., SKWIECIŃSKA O., *Jak uniknąć ciąży? Poradnik antykoncepcji*, Warszawa: Wydawnictwo Poster 2001; A. MENTLEWICZ, G. POŁUDNIEWSKI, *Antykoncepcja, czyli sex na 6!*, Warszawa: Wydawnictwo Poster 2002; O. KWIECIŃSKA, G. POŁUDNIEWSKI, *Z czym do łóżka: poradnik antykoncepcji*, Warszawa: KM 1993.

²⁴ U. DUDZIAK, *Akceptacja niektórych norm moralnych. Badania empiryczne wśród młodzieży licealnej*, mps pracy magisterskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2004; P. PUACZ, *Postawy młodzieży licealnej wobec wybranych norm współżycia małżeńskiego i rodzinnego*, mps pracy licencjackiej, Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, 2007.

²⁵ FC 1.

formacyjnych małżonków uczestniczących w rozmaitych ruchach odnowy Kościoła. Naturalne planowanie rodziny jest przedmiotem, który powinien być obecny na stacjonarnych i podyplomowych studiach medycznych, w doskonaleniu zawodowym pielęgniarek i położnych, w programach specjalizacyjnych lekarzy, w kształceniu nauczycieli, katechetów, duszpasterzy, psychologów i pedagogów. Wykłady temu poświęcone powinny odbywać się podczas szkoleń doradców życia rodzinnego. Decyzje o finansowaniu zapłodnienia *in vitro* i szerszym dostępie do środków poronnych uwidaczniają potrzebę dostarczenia wieloaspektowej wiedzy o ludzkiej prokreacji także politykom z organizacji rządowych i pozarządowych. Oddziaływanie środków społecznego przekazu, w opinii studentów negatywnie wpływające na poglądy dotyczące płodności i rodzicielstwa, uwidacznia potrzebę wprowadzenia liczniejszych audycji prezentujących prawdziwą i pełną wiedzę na ten temat, a tym samym potrzebę szkolenia dziennikarzy w tym zakresie. Dopuszczalne moralnie naturalne planowanie rodziny, oparte na rozpoznawaniu, a nie eliminowaniu płodności, pożyteczne dla fizycznego, psychicznego i duchowego zdrowia rodziców i dziecka, powinno być przekazywane w ramach bezpośredniego przygotowania do małżeństwa, a także w katechezie prorodzinnej i oddziaływaniu wychowawczym w domu rodzinnym. Pomóc w tym mogą specjaliści poprzez poradnictwo i doradztwo – zarówno osobiste, jak i przekazywane na łamach czasopism, audycji radiowych i telewizyjnych, rozmów w Telefonie Zaufania. Konieczna jest także sieć poradni, w których absolwenci nauk o rodzinie będą mogli dzielić się nabytą na studiach wiedzą.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty Kościoła

- Catechismo Della Chiesa Cattolica, Città del Vaticano (11 XI 1992). Tekst polski: Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań: Pallottinum 1994.
- JAN PAWEŁ II: Encyklika „*Evangelium vitae*”. O wartości i nienaruszalności życia ludzkiego (25 III 1995), AAS 87 (1995), s. 401-522.
- PAWEŁ VI: Encyklika „*Humanae vitae*”. O zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego (25 VII 1968), AAS 60 (1968), s. 257-299.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich. Poznań–Warszawa 1980.

PIUS XI: Encyklika „Casti connubii”. O małżeństwie chrześcijańskim (31 XII 1930), AAS 22 (1930), s. 541-565.

Literatura

- DUDZIAK U.: Akceptacja niektórych norm moralnych. Badania empiryczne wśród młodzieży licealnej, mps pracy magisterskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, 2004.
- DUDZIAK U.: Miłość, małżeństwo i co dalej?, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2001.
- DUDZIAK U., DUDZIAK-KACZYŃSKA A.: Przekazywanie wiedzy na temat metod rozpoznawania płodności w świetle doświadczeń z Polski, „Życie i Płodność” 2011, nr 3, s. 49-57.
- FENWICK E., WALKER R.: Miłość, młodość, seks, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Profi 1996.
- Francuskie Stowarzyszenie na Rzecz Planowania Rodziny: Seks? Ojej, co to jest?, [b.m.w.] 1992.
- KAMIŃSKI B.: Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57)(2010), s. 5-24.
- KWIECIŃSKA O., POŁUDNIEWSKI G.: Z czym do łóżka: poradnik antykoncepcji, Warszawa: KM 1993.
- MADARAS L.: Co się dzieje z moim ciałem? Książka dla chłopców, tłum. M. Nagórska, Warszawa: Wydawnictwo W.A.B. 1997.
- MADARAS L.: Co się dzieje z moim ciałem? Książka dla dziewcząt, tłum. G. Bogucka-Róźiewicz, T. Róźiewicz, Warszawa: Wydawnictwo W.A.B. 1994.
- MENTLEWICZ A., POŁUDNIEWSKI G.: Antykoncepcja, czyli sex na 6!, Warszawa: Wydawnictwo Poster 2002.
- MÜLLER J.: Nareszcie wszystko jasne!: to, co chcielibyście wiedzieć o seksie, ale wstydzicie się zapytać, tłum. B. Parys, Warszawa: Wydawnictwo Muza 1994.
- PERZANOWSKA B.: Teresa Strzembosz i jej dzieło poradnictwa rodzinnego w Polsce, Łomianki: Fundacja „Pomoc Rodzinie” 2010.
- POŁUDNIEWSKI G., SKWIECIŃSKA O.: Jak uniknąć ciąży? Poradnik antykoncepcji, Warszawa: Wydawnictwo Poster 2001.
- PUACZ P.: Postawy młodzieży licealnej wobec wybranych norm współżycia małżeńskiego i rodzinnego, mps pracy licencjackiej, Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, 2007.
- SACHARUK M.: Czystość przedmałżeńska i planowanie rodziny w opinii studentów nauk o rodzinie, mps pracy magisterskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2014.
- SCHWABENTHAN S., WEINERT V.: Dziewczęta. Poradnik dla nastolatek, tłum. M. I. Lipińska, Wrocław: Wydawnictwo Metrum 1994.

- SKRZYDLEWSKI W. B.: Chrześcijańska wizja miłości, małżeństwa i rodziny, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982.
- SKRZYDLEWSKI W. B.: Etyka seksualna. Przemiany i perspektywy, Kraków: Wydawnictwo M 1999.
- SKRZYDLEWSKI W. B.: Pałace problemy seksualności, Kraków: Wydawnictwo M 2003.
- SKRZYDLEWSKI W. B.: Seks i etyka, „W Drodze” 4(1976), nr 9, s. 73-86.
- SKRZYDLEWSKI W. B.: Seks przedmałżeński – ma sens czy nie?, Kraków: Wydawnictwo M 1999.
- SKRZYDLEWSKI W. B.: Seks, wolność i miłość, Kraków: Wydawnictwo M 2001.
- SUJAK E.: Charyzmat zaangażowania. Życie Teresy Strzembosz, Warszawa: IW PAX 1988.
- TORDJMAN G., COHEN J., KAHN-NATHAN J., VERDOUX CH.: Encyklopedia wychowania seksualnego dla nastolatków, tłum. A. Matuszewska, Warszawa: Wydawnictwo „BGW” 1991.
- WESTHEIMER R., KRAWETZ N.: Pierwsza miłość. Przewodnik seksualny dla młodzieży, Kraków 1997.
- Zapobieganie HIV/AIDS i chorobom przenoszonym drogą płciową. Edukacja młodzieży szkolnej. Propozycje tematyczne dla twórców programów edukacyjnych. Podręcznik dla nauczycieli, Warszawa: Krajowe Centrum ds. AIDS 2005.

Źródła internetowe

- BAZYLUK D., KRAWCZYK D.: Walenty Majdański – gigant ducha, http://www.isnr.uksw.edu.pl/hist/w_majd.htm (dostęp: 20.02.2011).
- http://www.katolickie.media.pl/index.php?option=com_content&view=article&catid=39%253Amateriay-nadesane&id=138%253Awalenty-majdaski-gigant-ducha&Itemid=56 (dostęp: 27.01.2015).
- <http://www.tvp.info/18366797/pigulka-dzien-po-bez-recepty-w-polsce-komisja-europejska-daje-zielone-swiatlo> (dostęp: 14.01.2015).
- http://www.se.pl/kobieta/dziecko/tabletki-po-stosunku-bez-recepty-w-polsce-ministerstwo-zdecydowalo_508680.html (dostęp: 14.01.2015).
- http://www.kul.pl/teologia-kul-najlepsza-w-polsce,art_44546.html (dostęp: 30.01.2015).
- SZEWERNIAK-MILEWSKA E.: Internetowa promocja antykoncepcji, „Puls Medycyny”, <http://pulsmedycyny.pl/2578543,98739,internetowa-promocja-antykoncepcji> (dostęp: 30.01.2015).

OPINIE STUDENTÓW NAUK O RODZINIE
NA TEMAT METOD PLANOWANIA RODZINY

S t r e s z c z e n i e

Przekazywanie życia wiąże się ze szczególną odpowiedzialnością. Obejmuje ona między innymi właściwy wybór metody planowania rodziny. Zasady moralne w dziedzinie prokreacji przedstawiają dokumenty Kościoła, zwłaszcza encyklika *Humanae vitae*. Za dopuszczalne moralnie uznawane są metody rozpoznawania, a nie przeciwdziałania płodności. Współcześnie jednak wiele laickich i liberalnych źródeł propaguje stosowanie środków antykoncepcyjnych. Potrzebni są doradcy potrafiący wykazać niewłaściwość takiego wyboru i pomóc w przyjęciu naturalnego planowania rodziny jako stylu życia. Studenci Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, kształceni w zakresie nauk o rodzinie, mają w swym programie ćwiczenia z metod planowania rodziny. Przeprowadzone badania ankietowe przed rozpoczęciem tych zajęć i po ich zakończeniu wykazały korzystne zmiany nastawień wobec metod planowania rodziny. W 2011 r. 93% uczestniczących w zajęciach studentów stwierdziło, że pod wpływem odbywanych ćwiczeń nastawienie wobec naturalnego planowania rodziny zmieniło się na bardziej pozytywne. W roku akademickim 2012/2013 po skończonych zajęciach procent studentów aprobujących niedopuszczalne moralnie stosowanie środków antykoncepcyjnych zmalał z 43,4% do 19,2%, a wyrażających sprzeciw wobec nich wzrósł z 55,3% do 80,8%. Zgodnie z apelem Jana Pawła II, wyrażonym w adhortacji *Familiaris consortio*, potrzebny jest „szerszy, bardziej zdecydowany i systematyczny wysiłek idący w kierunku poznania, oceny i stosowania” (FC 35) metod naturalnej regulacji poczęć.

Słowa kluczowe: metody planowania rodziny, studenci, nauki o rodzinie, normy moralne, prokreacja.